

ANALIZA (REFORME) FINSKOG OBRAZOVNOG SUSTAVA U KONTEKSTU KURIKULARNE REFORME U HRVATSKOJ

Marjan Marino Ninčević – Ivan Zvonimir Bošković

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
mnincevic@hrstud.hr
izboskovich@gmail.com

UDK: 37.014-047.44:373.5]37.016(480)
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 07/2017.

Sažetak

Finski obrazovni sustav primjer je uspješnog sustava obrazovanja. Autori su analizom službenih dokumenata i spisa finskih vlada, te ostale literature od 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća do danas, a koja se odnosi na reformu/reforme finskog obrazovnog sustava, došli do zajedničkih odrednica obrazovnih sustava i stvorili teoriju koja može biti podloga za reforme obrazovnih sustava u drugim zemljama. Opisane su i analizirane vodeće ideje koje imaju čvrsto uporište u finskom društvu, poput jednakih obrazovnih mogućnosti, podizanja razine obrazovanosti, prava na besplatno obrazovanje i nordijskoga tradicionalnog pristupa obrazovanju te odnosa prema nastavničkom zvanju. Naglasak je stavljen na srednjoškolsko obrazovanje kao jedan od segmenata obrazovanja kroz koje prolaze finski učenici tijekom školovanja te na finski nacionalni kurikulum za više srednjoškolsko obrazovanje, u kojem su najbolje vidljive specifičnosti ovog obrazovnog sustava. Finci su se, nakon burne prošlosti u 20. stoljeću, uhvatili u koštac s problemima i nadvladali ideološke podjele unutar društva te nisu dopustili da ideološka razjedinjenost i promjene vlada utječu na proces modernizacije obrazovanja.

Ključne riječi: reforma, finski obrazovni sustav, škola, srednjoškolsko obrazovanje, kurikulum

UVOD

Tema je ovog rada finski obrazovni sustav, koji je prema brojnim pokazateljima ocijenjen kao najbolji na svijetu. Cilj je ovoga rada istražiti na koji je način Finska došla do vrha na kojem se trenutno nalazi pomoću različite literature i dokumenata koji su

dostupni javnosti od strane finske vlade. Rad će se fokusirati na srednjoškolsko obrazovanje te će prikazati put koji je Finska prošla da bi dobila ovako efikasan sustav, počevši od davnih reformi koje su bile uvedene u cilju poboljšanja tadašnjeg stanja. Finski obrazovni sustav sastoji se od:

1. predškolskog obrazovanja (do šest godina starosti)
2. osnovnoškolskog obrazovanja (7 – 16 godina starosti)
3. srednjoškolskog obrazovanja – obuhvaća opće srednjoškolsko obrazovanje i stručno obrazovanje uz praksu (strukovne kvalifikacije i daljnje specijalističke kvalifikacije)
4. visokoškolskog obrazovanja – sveučilišta (naglašavaju znanstvena istraživanja i nastavu) i veleučilišta (drugim imenom sveučilišta primijenjenih znanosti, usvajaju više praktični pristup).¹

Finci su jedna od najobrazovanijih nacija na svijetu. To pokazuju brojna međunarodna istraživanja. Obrazovanje je dostupno svima pod jednakim uvjetima, a Finska vrlo učinkovito raspolaze resursima koji su joj na raspolaganju. Zbog tih je razloga finsko obrazovanje u posljednje vrijeme privuklo pozornost brojnih međunarodnih stručnjaka. Linda Darling-Hammond detaljno ga je opisala u svojoj knjizi *The Flat World and Education* iz 2010. godine. U jednom od svojih članaka o finskom obrazovnom sustavu ona priznaje i da Finska nailazi na probleme te da se ni jedan sustav ne može uvesti iz daleka. Napominje da treba učiti iz tuđih uspjeha, a ne iz grešaka.² Andy Hargreaves i Dennis Shirley, u knjizi *The Fourth Way* također odabiru Finsku i Fince kao primjer države i nacije koja uspješno mijenja svoj odgojno-obrazovni sustav. Međunarodni priručnici i knjige koje se bave razmatranjem današnje teorije i prakse odgoja i obrazovanja u većini slučajeva sadržavaju i poglavlje o finskom obrazovanju.³

U mnogim zemljama, nabrojimo samo neke, poput Kine, Južne Koreje, Japana, Francuske, Slovenije i Njemačke, objavljene su monografije o finskoj školi i nastavnicima. Jedna od poznatijih izjava o finskom odgojno-obrazovnom sustavu je i ona dr. Vilha Hirvija. On

¹ Ann-Sofie Johansson, *Skill Energy BSR Case Finland*, Satakunnan Ammattikorkeakoulu, Pori, 2013., 24.

² Linda Darling-Hammond, *Steady Work: How Finland Is Building a Strong Teaching and Learning System*, Annenberg Institute for School Reform, Providence, 2009., 16.

³ Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske = Finnish lessons: Što svijet može naučiti iz obrazovne promjene u Finskoj*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., 26.

je početkom 90-ih godina 20. stoljeća bio predsjednik Nacionalnog odbora za obrazovanje. Njegova izjava govori da „obrazovanu naciju nije moguće stvoriti silom”. Za napredak je nužna aktivna suradnja objiju strana, što uključuje slušanje nastavnika i učenika. Upravo su oni bili ti koji su tražili više slobode i fleksibilnosti u kreiranju učenja i poučavanja. Hirvi je dao do znanja namještenicima u Nacionalnom odboru za obrazovanje da stvaraju novu kulturu obrazovanja i da nema povratka na staro. Uzajamno povjerenje bilo je osnova između obrazovnih vlasti i škola.⁴

Dosadašnje stanje istraženosti ove teme u Hrvatskoj sa znanstvene strane nije zadovoljavajuće. Na svjetskoj razini postoje članci i znanstveni radovi koji se bave finskim obrazovnim sustavom na znanstvenoj razini.

1. REFORMA/REFORME FINSKOG OBRAZOVNOG SUSTAVA

Obrazovanje u Finskoj početkom 1990-ih nije u međunarodnim okvirima bilo posebno istaknuto. Prije godine 2000. Finska se rijetko pojavljivala na popisima vodećih svjetskih obrazovnih sustava. Tek od godine 2001. na Finsku se gleda kao na svjetskog lidera u obrazovanju.⁵ Situacija u Finskoj bila je takva da su učenici redovito pohađali nastavu, mreža škola bila je razgranata. Srednjoškolsko obrazovanje bilo je dostupno svima kao i danas, a visoko obrazovanje bilo je sve pristupačnije većem broju učenika sa svjedodžbom više srednje škole. Finski učenici postizali su prosječne uspjehe u međunarodnim procjenama. Izdvajali su se jedino u čitanju, gdje su finski učenici „tradicionalno” bili bolji od svojih vršnjaka iz drugih zemalja. Finska je zbog neočekivane i duboke gospodarske krize dovedena do ruba financijske propasti. Uspostavljanje nacionalne fiskalne ravnoteže i obnova vanjske trgovine bilo je ono što se u tom trenutku činilo kao prioritet zbog propasti vanjske trgovine koja je nestala nakon raspada Sovjetskog Saveza.⁶

Brojne zemlje diljem svijeta danas se nalaze u sličnim situacijama u području obrazovanja, koje nalikuju na onu u Finskoj s početka devedesetih godina. Zadnja svjetska gospodarska kriza iz 2008. teško je pogodila sve dijelove odgojno-obrazovnog sustava. Kao primjere možemo istaknuti Irsku, Grčku, Ujedinjeno Kraljev-

⁴ Usp. *Isto*.

⁵ Usp. OECD, *PISA 2009 results: What students know and can do. Student performance in reading, mathematics and science*, OECD, Paris, 2010., 118.

⁶ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 27.

stvo ili Sjedinjene Države. Uspjeh tamošnjih učenika nije na razini kakva se očekuje od ekonomija zasnovanih na znanju, u kojima produktivnost i inovativnost trebaju biti dominantne kao nužan uvjet konkurentnosti. Čini se da su postojeći oblici poučavanja učenicima i studentima postali dosadni i neučinkoviti, te djeluju nepovezano s njihovim potrebama u današnjem svijetu koji se konstantno mijenja.⁷

U takvim državama, koje se suočavaju s rasprostranjenim neuspjehom u sektoru javnog obrazovanja da svoj djeci pruže primjere ne mogućnosti učenja, često dolazi do primjene strogih rješenja. Tu se misli na stroži nadzor nad školama, veću odgovornost za uspjeh učenika, otpuštanje loših nastavnika i zatvaranje „problematičnih škola”. Glavna poruka finskog obrazovnog sustava dijametralno je drugačija. Postoje i drugi načini unaprjeđenja odgojno-obrazovnog sustava. Ti načini su usavršavanje nastavnika, ograničavanje testiranja učenika na nužan minimum, uvažavanje odgovornosti i povjerenja više nego obveze za postizanje uspjeha te prepuštanje upravljanja na razini škola i lokalnih zajednica obrazovnim stručnjacima. Spomenuti načini unaprjeđenja predstavljaju uobičajene teme u obrazovnoj politici Finske.⁸

Prvo, finski odgojno-obrazovni sustav razvio se iz osrednjeg u model suvremenog odgojno-obrazovnog sustava koji već tri desetljeća daje odlične rezultate. U tome leži njegova jedinstvenost. Jedinstven je i uspjeh koji je Finska stvorila na području odgojno-obrazovnog sustava u kojem djeca zaista dobro uče, a malena odstupanja u obrazovnim postignućima učenika na razini različitih škola u zemlji rezultat su pravednog obrazovanja. U Finskoj su ovi izvanredni rezultati postignuti razumnim financijskim sredstvima te uz manje napora u odnosu na druge zemlje u njihovim pokušajima reformi.⁹

Drugo, svojim dokazanim stalnim napretkom Finska pokazuje da postoji drugi put izgradnje uspješnog odgojno-obrazovnog sustava pomoću rješenja koja se razlikuju od obrazovne politike vođene tržištem. „Finski put promjene, kako su opisali već spomenuti autori Andy Hargreaves i Dennis Shirley u knjizi *The Fourth Way*, obilježen je povjerenjem, profesionalnošću i zajedničkom odgovornošću. Uistinu, Finska je primjer zemlje u kojoj ne postoje školska inspekcija, standardizirani kurikulum, odlučujuće vrednovanje učenika, odgovornost za uspjeh učenika utemeljen na testovima, kao

⁷ Usp. *Isto*, 28.

⁸ Usp. *Isto*, 30.

⁹ Usp. *Isto*.

ni mentalitet nemilosrdne 'utrke do vrha' kada je riječ o promjenama u obrazovanju."¹⁰

O fenomenu nepostojanja inspekcije i manjku vanjskih testiranja u svom eseju piše i Linda Darling-Hammond koja zamjera američkom obrazovnom sustavu uvođenje dodatnih vanjskih testova za vrednovanje učenika koji stvaraju sve neprimjerenije uvjete u školama.¹¹

Treće, Finska može ponuditi drugima alternativni način razmišljanja na temelju vlastitog uspjeha. Rješenja koja nudi za kronične probleme u obrazovanju u Sjedinjenim Državama, Kanadi i Engleskoj trebala bi pomoći ovim državama. To su ponajprije rješenja vezana za broj srednjoškolaca koji prekidaju školovanje, rani odlazak nastavnika i neodgovarajuće obrazovanje za rad s učenicima s posebnim potrebama. Osim toga može ponuditi i dobar primjer u uključivanju učenika u proces učenja, privlačenju mladih nadarenih ljudi u nastavničku struku i uspostavljanju cjelovite politike javnog sektora. U svemu gore navedenom Finska može poslužiti kao nadahnuće drugima koji traže vlastiti put uspjeha u odgojno-obrazovnom sustavu.¹²

Četvrto, Finska je uspješna zemlja u okvirima trgovine, tehnologije, održivog razvoja, javne uprave i napretka. Tako se potiču zanimljiva pitanja o međusobnoj ovisnosti obrazovanja i ostalih sektora u društvu. I neki drugi sektori, poput javne politike, zdravstva i zapošljavanja, također imaju određenu ulogu u dugoročnom razvoju i promjeni obrazovanja.¹³

Ne postoji jedan razlog zbog kojeg je neki odgojno-obrazovni sustav uspješan ili neuspješan. Postoji mreža povezanih čimbenika – obrazovnih, političkih i kulturnih – koji u različitim situacijama djeluju različito, kako to objašnjava Pasi Sahlberg u knjizi *Lekcije iz Finske*. On navodi tri važna elementa finske obrazovne politike od početka 1970-ih do danas, za koje se može reći da nadilaze kulturu.

Prvi element koji se navodi je inspirativna vizija o kvalitetnom javnom obrazovanju i kako bi ono trebalo izgledati. U Finskoj se posebna pažnja stavlja na izgradnju kvalitetne osnovne škole koja je financirana javnim sredstvima i koja je pod lokalnom upravom. Ovaj je cilj zaista duboko ukorijenjen u finskoj politici i javnoj službi pa je zbog toga uspio preživjeti politički dijametralno orijentirane

¹⁰ Usp. *Isto*, 31.

¹¹ Linda Darling-Hammond, *Steady Work*, 18.

¹² Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 31.

¹³ Usp. *Isto*.

vlade i ministre. Ostao je netaknut i nepromijenjen. Od uvođenja *peruskoulu*¹⁴ (1970-ih) u zemlji se izmijenilo oko dvadeset vlada i tri-deset ministara obrazovanja koji su bili zaduženi za reformu obrazovanja. Ideja zajedničke osnovne škole i njezine prednosti bile su toliko snažne da su ih pojedinci nazivali „finskim snom”.¹⁵

Drugi element obrazovnih promjena kojem treba pokloniti pozornost način je na koji je Finska primala savjete izvana u vezi sa svojim naslijeđem u području obrazovnih reformi. Velik dio nadahnuća u izgradnji nezavisne finske države nakon 1917. stigao je iz susjednih zemalja, osobito iz Švedske.¹⁶ Zdravstvena zaštita, socijalna država i osnovno obrazovanje ideje su koje su Finci posudili od svojih nordijskih susjeda. Osim njih na Finsku su djelovale i smjernice preuzete iz nadnacionalnih ustanova. Posebno treba istaknuti OECD (organizacija čija je Finska članica od 1969. godine) i Europsku uniju (punopravno članstvo od 1995. godine). „Finski put” razlikuje se od globalnog pokreta obrazovne reforme. Ona vlada obrazovnom politikom većeg dijela svijeta zadnja dva desetljeća. Neke od ideja za promjenu koje danas nalazimo u finskim školama su prihvaćanje raznovrsnosti, njegovanje uzajamnog povjerenja i jačanje autonomnosti. Točno je da su većina obrazovnih inovacija i pedagoških ideja došle iz drugih zemalja, ali naglasak treba staviti na to da su Finci ti koji su sami izgradili finški san o obrazovanju.¹⁷

Sustavan razvoj poticaja za nastavnike i ravnatelje treći je element. On obuhvaća i pitanje kako privući najbolje mlade ljude u nastavničku struku. Prema iskustvu Finske, nije dovoljno samo pokretanje programa nastavničkog obrazovanja na svjetskoj razini, kao ni ponuditi nastavnicima dobru plaću. U Finskoj su programi nastavničkog obrazovanja na svjetskoj razini, a nastavnici su dobro plaćeni. Razlika je u tome što nastavnici mogu bez ograničenja primjenjivati stručno znanje u radu. Oni imaju nadzor nad kurikulumom, unaprjeđenjem nastave, vrednovanjem znanja učenika i povezanosti sa zajednicom.¹⁸

¹⁴ Opća obavezna osnovna škola.

¹⁵ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 32.

¹⁶ Usp. OECD, *PISA 2009 results: What students know and can do*, 123.

¹⁷ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 33.

¹⁸ Usp. *Isto*.

1.1. Jednake obrazovne mogućnosti za sve

Finci su relativno malen narod. Okolnost da su smješteni između znatno brojnijih nacija i sila odrazila se tako da su naučili prihvaćati svijet oko sebe. Diplomacija, suradnja, težnja za suglasnosti i rješavanje problema neka su od glavnih obilježja moderne finske kulture. Ova obilježja sudjeluju u izgradnji odgojno-obrazovnog sustava koji privlači svjetsku pozornost ravnopravnom raspodjelom kvalitetnog poučavanja i učenja. Dugoročni ideali finskoga društva su kvalitetno obrazovanje dostupno svakom djetetu počevši od ranog djetinjstva pa sve do najviših akademskih studija.

Ratno stanje u Finskoj trajalo je od prosinca 1939. do proljeća 1945. Pratilo su ga politička nestabilnost i gospodarske promjene, ali to je bilo i vrijeme koje je pokrenulo nove društvene ideje i smjernice, a posebno ideju jednakih mogućnosti obrazovanja za sve. Određeni broj Finaca tvrdi da su glavni čimbenici temelji koji su postavljeni prije 1970. godine, koja se često smatra povijesnom prekretnicom u finskom obrazovanju.

Korisno je objasniti podudarnosti između tri razdoblja gospodarskog razvoja nakon Drugoga svjetskog rata i razvoja finskog sustava obrazovanja:

1. Promjena iz sjevernoeuropske nacije koja je svoje gospodarstvo temeljila na poljoprivredi kroz razvoj jednakih mogućnosti obrazovanja (1945. – 1970.).
2. Stvaranje sustava općih i javnih škola koje su obvezne za sve uz pomoć nordijske socijalne države s rastućim sektorom uslužnih djelatnosti, višom razinom tehnologije i tehnološkim inovacijama (1965. – 1990.).
3. Poboljšanje kvalitete osnovnog obrazovanja kao i sam razvoj visokoškolskog obrazovanja u skladu s identitetom Finske kao države s visoko razvijenom tehnologijom koja se temelji na znanju (od 1985. do danas).

Iako su pedagoške zamisli usmjerene na društvenu korist i cjelovitiji međuljudski razvoj Fincima bile poznate još 1930-ih, one nisu bitno utjecale na odgojno-obrazovni sustav u Finskoj tih godina. Tradicionalno razmišljanje doživjet će promjenu tek u razdoblju nakon 1945. i 1970. godine. Novo i moderno razmišljanje imalo je cilj da se svima pruži što opsežnije i bolje obrazovanje. Kurikulum je trebao poticati cjelokupni razvoj dječje osobnosti i što modernije obrazovanje nastavnika kako bi se zadovoljile tadašnje potrebe. Na obrazovanje se od tada gleda kao na temelj izgradnje budućnosti.

1.2. Početak „nove škole”

Finski povjesničar Pekka Kuusi opisao je u svojoj knjizi *Socijalna politika 1960-ih* ozračje koje je vladalo u Finskoj tih godina. Druga polovica 1960-ih godina donijela je novu zakonsku regulativu (1966.) te nacionalni kurikulum (1970.). Ozračje socijalne politike tog vremena učvrstilo je vrijednosti ravnopravnosti i društvene pravde u svim staležima finskoga društva. Na izdatke koji su nastali kao posljedica ideala socijalne države gledalo se kao na ulaganje u povećanje produktivnosti, a ne kao na nužan društveni trošak održavanja industrijskog društva.

Implementacija novog sustava općeg obrazovanja nije započela do 1972. godine.¹⁹ Reforma je prema planu trebala početi najprije na sjeveru zemlje te se polako „spuštati” do južnih urbanih područja. U potpunosti je trebala biti provedena do 1978. godine.²⁰

U Finskoj se osjećao utjecaj Colemanova izvješća, u kojem se zastupalo stajalište da se temeljne sklonosti i osobine mlade osobe određuju kod kuće te da na njih nije moguće bitno utjecati školovanjem.²¹ *Peruskoulu* je morala odbaciti takva stajališta kako bi pomogla izgraditi ravnopravnije socijalno društvo s visokim obrazovanjem dostupnim svima. Njezina idejna zamisao bila je spajanje nižih srednjih škola, građanskih i osnovnih, u jedinstvenu devetogodišnju javnu školu. To je dovelo do toga da se nakon četverogodišnje osnovne škole učenici više ne upisuju dobrovoljno u smjerove nižih srednjih i građanskih škola. Od tada su se svi učenici upisivali u jednake devetogodišnje osnovne škole koje su bile pod upravom i nadzorom lokalnih vlasti. Upisi i obrazovanje više nisu ovisili o prebivalištu učenika, njegovoj društveno-ekonomskoj situaciji ili interesima. Kritičari novog sustava tvrdili su da je nemoguće imati ista očekivanja u obrazovanju za djecu koja potječu iz različitih slojeva društva. Jedan od glavnih argumenata bila je zabrinutost da je budućnost Finske ugrožena jer će se sveukupni uspjeh u obrazovanju morati prilagoditi manje nadarenim učenicima. Prema njima, Finska je, kao visoko razvijena industrijska zemlja, bila u opasnosti.²²

Reforme su se prema planu počele provoditi na sjeveru Finske 1972. godine. *Nacionalni kurikulum za opću obveznu školu* određivao je napredak, organizaciju i sadržaj poučavanja na razini cijele

¹⁹ Usp. OECD, *PISA 2009 results: What students know and can do*, 119.

²⁰ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 52.

²¹ James S. Coleman i dr., *Equality of educational opportunity*, Government Printing Office, Washington DC, 1966., 217.

²² Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 52.

zemlje. Iako je sama struktura opće obvezne škole bila slična za sve učenike, Nacionalni kurikulum je omogućavao školama primjenu različitih metoda u poučavanju različitih skupina učenika s obzirom na sposobnosti i osobnosti. Raspored poučavanja matematike i stranih jezika obuhvaćao je tri razine učenja od sedmog do devetog razreda. To su bile osnovna, srednja i napredna razina. Program učenja i plan rada učenja odgovarao je poučavanju u bivšim građanskim školama. Napredni program učenja bio je jednak bivšim nižim srednjim školama. Mnogobrojni nastavni planovi uvedeni su zbog učenja stranih jezika. Oni su osiguravali različite programe namijenjene za različite vrste učenika. Godine 1979. na novi sustav su prešle i zadnje općine u južnoj Finskoj. Šest godina poslije (1985.) ukinuta je podjela prema sposobnostima za sve školske predmete. Od tada učenici rade po istom nastavnom planu i programu te kurikulumu.²³

Razvoj triju stajališta u finskom odgojno-obrazovnom sustavu potaknula je gore spomenuta reforma. Ona je bila ključ stvaranja uspješnog sustava. Učenici su često živjeli u različitim uvjetima s drugačijim težnjama za učenjem. Okupljanje tako drugačijih individuala u istom razredu zahtijeva nove pristupe učenju i poučavanju. Svima se pružila prilika da budu zadovoljni i uspješni u učenju. Uskoro su sve općine i škole imale educirane stručnjake koji su pružali odgovarajuću pomoć i potporu učenicima.²⁴

„Drugo, profesionalna orijentacija i savjetovanje postali su obvezan dio školskog kurikuluma. Pretpostavljalo se da će svim učenicima biti potrebno sustavno savjetovanje o mogućnostima koje im se pružaju nakon završetka osnovne škole. Svrha ove mjere bila je smanjiti mogućnost da učenici donesu neodgovarajuće odluke u vezi svoje budućnosti. Učenici su imali tri mogućnosti: nastaviti obrazovanje u općoj višoj srednjoj školi, u strukovnoj školi ili zaposliti se. Profesionalna orijentacija i savjetovanje postali su prekretnica za niže i više srednjoškolsko obrazovanje te važan čimbenik za tumačenje stope ponavljanja zbog slabog uspjeha i prekida školovanja.”²⁵

Treće, zbog nove *peruskoulu* nastavnici koji su radili u veoma različitim školama, kao što su akademski usmjerene niže srednje škole i građanske škole usmjerene prema radu, morali su početi raditi u istoj školi s učenicima različitih sposobnosti. Kako objaš-

²³ Usp. *Isto*, 53.

²⁴ Usp. *Isto*, 54.

²⁵ Jouni Välijärvi - Pasi Sahlberg, Should „failing” students repeat a grade? A retrospective response from Finland, *Journal of Educational Change*, 9 (2008.), 4, 388.

njava profesor Jouni Välijärvi, reforma općeg obrazovanja nije predstavljala samo organizacijsku promjenu već i novu filozofiju obrazovanja.²⁶ Spomenuta filozofija zagovara stajalište da svi učenici mogu uspjeti ako im se pruži potpora i prava mogućnost. Škole trebaju biti primjer malih demokratskih zajednica koje pružaju učenje i razumijevanje kroz iskustvo ljudskih različitosti. Ovo je jedan od važnijih obrazovnih ciljeva. Upravo je to očekivanje dovelo do reforme u obrazovanju nastavnika. Novi zakon naglašavao je profesionalni razvoj. Bio je usmjeren na obrazovanje nastavnika koje je temeljeno na istraživanju.²⁷

Konkretna i vidljiva pozitivna posljedica uvođenja *peruskoulu* bio je nagli razvoj višega srednjoškolskog obrazovanja. Roditelji su u sve većem broju podupirali vlastitu djecu na nastavak obrazovanja. Mladi su se pak nadali ostvarenju većeg osobnog napretka. Upravo zbog toga sljedeće poglavlje se temelji na pregledu razvoja višega srednjoškolskog obrazovanja koje je zaslužno za razvoj ljudskog kapitala u Finskoj.²⁸

1.3. Podizanje razine obrazovanosti

Reforma općeg obrazovanja dovela je do određenih promjena. Više srednjoškolsko obrazovanje postalo je dostupnije što je značilo višu potražnju. Čak 95 % učenika koji završe *peruskoulu* automatski nastavlja školovanje. Učenici ili odlaze u jednu od dvije vrste srednjoškolskog obrazovanja ili upisuju dodatni deseti razred. Određeni dio učenika ipak ne nastavlja formalno obrazovanje odmah nakon završetka *peruskoulu*. Oni upisuju neformalne programe te se kasnije odlučuju za programe koji su namijenjeni obrazovanju odraslih.²⁹

Deseti razred *peruskoulu* pohađa se dobrovoljno. Pokazao se kao dobra i korisna mogućnost mladima koji nakon opće škole nisu još odlučili kojim putem nastaviti obrazovanje. Stopa upisa u deseti razred sve je niža. Samo dva posto učenika u desetom razredu napusti školovanje tijekom školske godine. Cilj je da samo 2,5 % učenika ili manje nakon završenog osnovnog obrazovanja ne nastavi s višim srednjoškolskim obrazovanjem. To zahtijeva primjenu sustavnih mjera koje školske vlasti i škole moraju provoditi. Važno je dati

²⁶ Jarkko Hautamäki i dr., *PISA06 Finland: Analyses, reflections and explanations*, Ministry of Education, Helsinki, 2008., 28.

²⁷ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 56.

²⁸ Usp. *Isto*, 56.

²⁹ Usp. *Isto*, 60.

do znanja da je obrazovanje nakon *peruskoulu* neobavezno. Finska nije inzistirala da ono bude obvezno već se svojom obrazovnom politikom pobrinula za razvoj jednakih mogućnosti. Svi koji žele steći daljnje obrazovanje potiču se da ne napuste obrazovni sustav nakon obveznog dijela školovanja.³⁰ Stopa i prosjek završetka školovanja važan je pokazatelj kvalitete i učinkovitosti upravo zbog neobaveznog višeg srednjoškolskog obrazovanja.³¹

Prema podacima OECD-a sveukupne stope diplomiranja jednako su visoke kao i međunarodne. Samo 0,2 % dobne skupine ne završava uspješno obvezno školovanje. Stopa završavanja višega srednjoškolskog obrazovanja u Finskoj je 2008. godine bila 93 %, prema 76 % u Kanadi i 77 % u Sjedinjenim Državama. Prosječna stopa završavanja višega srednjoškolskog obrazovanja prema OECD-u iznosi 80 %, kako navodi OECD prema podacima iz 2010. godine. Neki učenici zbog osobnih planova učenja u višoj srednjoj školi trebaju više vremena za završavanje programa. Osobni planovi nisu povezani s razredima niti dobnim skupinama. Kao što je ranije rečeno, stopa preranog prekidanja obrazovanja predstavlja dodatnu mjeru kvalitete i učinkovitosti.³²

1.4. Negativni aspekti finskoga sustava obrazovanja

Kada je ranih 1960-ih Nacionalni odbor za opće obrazovanje predstavio Parlamentu prijedlog Povjerenstva za školski program, pojedini zastupnici bili su zabrinuti zbog mogućeg gubitka talenata, pada razine znanja i s tim usko povezanoga zaostajanja nacije u međunarodnoj gospodarskoj utrci. Prijedlog je tada usvojen dvo-trećinskom većinom, no dio suvremenih istraživanja ipak pokazuje prve tada predviđene negativne čimbenike. Neki su od pretpostavljenih uzroka uočenih nedostataka finskoga sustava obrazovanja smanjeni zahtjevi u području temeljnih znanja, pretjerana liberalizacija i izbornost koja u obrazovanju smanjuju udio znanja potrebnih za znanstveno-tehnološki razvoj. Usmjerenost na kreativno učenje u opuštenoj atmosferi uz smanjenu instrumentalizaciju učenja na usko shvaćene obrazovne ciljeve nije se pokazala optimalnom u, primjerice, nastavi matematike, koja je u većoj mjeri postala opisna, bez egzaktnih definicija i dokaza, uz smanjen opseg i dubinu obrade geometrije, manje računanja s općim izrazima te povećan opseg

³⁰ Usp. *Isto*, 61.

³¹ Usp. *Isto*, 62.

³² Usp. *Isto*.

informacija uz smanjeno poučavanje matematičkih načela i matematičkog načina mišljenja. Svi navedeni aspekti pridonijeli su smanjenom matematičkom znanju i manjoj razini motivacije učenika, a smanjuje se i interes finskih maturanata za studije inženjerskih struka, medicine, biotehničkih i prirodoslovnih struka, po kojemu je Finska na europskom začelju – čak iza Hrvatske.³³

Na nedostatke u finskom sustavu školstva ukazao je i međunarodni istraživački projekt ROSE – *The Relevance of Science Education*, dominantno usmjeren na afektivnu dimenziju učenja u području znanosti i tehnologije. U istraživanju su ispitani stavovi i motivacija učenika u četrdeset zemalja, upitnikom konstruiranim tako da bude maksimalno kulturalno nepristran. Prema rezultatima istraživanja, finski su učenici relativno niskim ocjenama ocijenili važnost znanosti i tehnologije za društvo, zdravlje, posao, procijenivši da znanost i tehnologija nemaju potencijal koji bi život učinio zdravijim, lakšim ili ugodnijim. Također, učenici su iskazali manji afinitet prema znanstvenim predmetima u školi, manji interes i manju motivaciju za učenje znanstveno provjerenih činjenica, u odnosu na učenike većine preostalih trideset i devet zemalja koje su sudjelovale u istom istraživanju.³⁴ Prema ovim bi pokazateljima trebalo postupati prilikom potencijalnog uvođenja odrednica reforme školstva iz drugih zemalja. Prilagođavanjem ih je moguće uravnotežiti i tako smanjiti eventualne negativne posljedice reforme koja podrazumijeva liberalizaciju i veću odgovornost na savjest učenika.

2. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Srednjoškolsko obrazovanje u Finskoj podijeljeno je na dva dijela. Prvi dio je niža srednja škola, nakon koje slijedi viša srednja škola. Niža srednja škola je obvezna i sastavni je dio *peruskoulu*. Završni ispit nakon nje ne postoji. Viša srednja škola pohađa se dobrovoljno. Većina učenika koja završi osnovnu školu nastavlja svoje obrazovanje u nižoj srednjoj školi automatski. Učenici prelaze u nižu srednju školu s navršenih 12 ili 13 godina u sedmom razredu. Većina takvih škola u prosjeku ima 250 učenika. Učenici se redovito prate kao i njihov napredak. Ovdje se učenici prvi put susreću s ocjenjivanjem svog napretka. Oni koji zaostaju s gradivom dobivaju dopun-

³³ Usp. Vladimir Paar - Nevio Šetić (ur.), *Hrvatsko školstvo u funkciji razvoja gospodarstva i društva: doprinos kurikularnim promjenama*, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, 2015., 171-172.

³⁴ Usp. Svein Sjøberg - Camilla Schreiner, *The ROSE project: An overview and key findings*, University of Oslo, Oslo, 2010., 4-31.

sku nastavu čiji je cilj što više pomoći učenicima u ostvarivanju određene razine znanja. Prema zaposlenicima Nacionalnog vijeća za obrazovanje roditelji i učenici pitaju sami za pomoć u nastavi, a takve učenike se ne stigmatizira. Nastavnici također uočavaju kome treba pomoć u obliku dopunske nastave i dogovaraju je s učenicima za vrijeme ili nakon nastave. Na primjeru plana nastave matematike sadržaj koji finski učenici trebaju svladati u nižoj srednjoj školi usporediv je s prosječnim američkim nastavnim planom. Svi učenici tijekom osnovne i srednje škole imaju pravo na savjetovanje putem kojega mogu dobiti odgovore na pitanja poput onih kako učiti, kako isplanirati i odabrati zanimanje za daljnju karijeru te kako odabrati sljedeću fazu obrazovanja. Učenici s poteškoćama u učenju moraju dobiti dopunsku nastavu, a vlada je odgovorna da i učenici s tjelesnim oštećenjima dobiju odgovarajuće obrazovanje. Učenici koji zadovolje kriterije i uredno izvrše svoje obveze dobivaju diplomu za sve razrede.³⁵ Tijekom srednjoškolskog obrazovanja događa se i tranzicija s obveznog na neobvezno obrazovanje, što znači da se učenik obrazuje dobrovoljno. Većina onih koji završavaju obvezni dio srednjoškolskog obrazovanja prijavljuju se za daljnje obrazovanje u općim višim srednjim školama (gimnazija) gdje dobivaju opće znanje ili u strukovnim školama gdje se naglasak stavlja na specijalizirano znanje i praksu. Upis se odvija elektronički, putem zajedničke aplikacije.³⁶ Pristupnik može odabrati maksimalno pet različitih institucija, tj. programa prema vlastitom izboru i važnosti. Većina pristupnika bude primljena u obrazovnu instituciju i program koji stavi kao prvi izbor.³⁷

Ministarstvo obrazovanja i kulture dodjeljuje dopusnice za pružanje općeg višeg srednjoškolskog obrazovanja. Pružatelji prakse u strukovnom obrazovanju također moraju posjedovati licencu ministarstva. Broj mjesta za učenike u strukovnom obrazovanju određen je sukladno nacionalnom planu koji je zasnovan na predviđanjima za obrazovne potrebe. Cilj je da po završetku strukovnog obrazovanja mladi ljudi imaju realne šanse za pronalazak zaposlenja. U proljeće 2015. godine više srednjoškolske ustanove nudile se 45 500 mjesta u strukovnom obrazovanju i 38 500 mjesta u općem. Prema statistici broj šesnaestogodišnjaka u Finskoj na kraju 2014. izno-

³⁵ Usp. Betsy Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, National Center on Education and the Economy, Washington DC, 2005., 5.

³⁶ Usp. Ministry of Education, *Sustainable development in education*, Ministry of Education, Helsinki, 2006., 25.

³⁷ Usp. Timo Kumpulainen, *Key Figures on Early Childhood and Basic Education in Finland*, Finnish National Board of Education, Tampere, 2015., 26.

sio je nešto manje od 61 000. Broj mjesta u višem srednjoškolskom obrazovanju bio je 1,4 puta veći od broja potencijalnih učenika zbog činjenice da se određeni broj mladih ljudi različitih godina prijavi nakon pauziranja. Cilj je osigurati svakome tko završava obvezno obrazovanje mjesto upisa na sljedećoj razini obrazovanja.³⁸ Ako je broj zainteresiranih veći od slobodnih mjesta, selekcija učenika se provodi na temelju uspjeha u nižem srednjoškolskom obrazovanju.³⁹ Ne postoje preporuke nastavnika. Sustav ocjenjivanja u nižoj srednjoj školi počinje najmanjom mogućom ocjenom, četiri, a završava najvećom, deset.⁴⁰

Polja obrazovanja u zajedničkoj prijavi koja su jako popularna su socijalne usluge, zdravlje i sport, društvene znanosti, obrazovanje i kultura. Broj zainteresiranih za ta područja bio je 1,5 puta veći od broja slobodnih mjesta. Kvalifikacije u polju socijalnih usluga, zdravlja i sporta nude dobre mogućnosti zapošljavanja zbog potrebe za radnom snagom takvog profila prvenstveno jer stanovništvo Finske stari. Kultura je još uvijek popularno polje učenja usprkos slabim mogućnostima za zaposlenje.⁴¹

Više srednjoškolsko obrazovanje očito raspolaže viškom mjesta u odnosu na broj potencijalnih učenika, ali svi oni koji se prijave za opću višu srednju školu ne budu primljeni. Razlika u popularnosti pojedinih obrazovnih programa vidljiva je ponajprije u velikim gradovima. U praksi ponuda i potražnja nisu uvijek usklađene s regionalnom perspektivom. Neke od škola ne uspijevaju popuniti sva slobodna mjesta. Strukovno obrazovanje u polju edukacije, turizma, ugostiteljstva i uslužnih djelatnosti te ekologije i okoliša nudi više slobodnih mjesta nego što je zainteresiranih. Godine 2013. je 94,8 % djece koja su završila obvezno školovanje automatski nastavilo dalje s obrazovanjem, bez pauziranja. Stanje je ostalo gotovo isto-vjetno u usporedbi s prijašnjim godinama. Iste godine gotovo 3 500 učenika nije uspjelo upisati željenu višu srednju školu. Većina njih nastavila je obrazovanje u drugom programu.⁴²

Jedna od prednosti finskog obrazovnog sustava je da učenici mogu izabrati daljnje obrazovanje na bilo kojoj obrazovnoj instituciji bez obzira na njihovo prebivalište. Ovo je omogućeno jer učenikova općina u kojoj ima prijavljeno prebivalište mora pokriti troško-

³⁸ Usp. *Isto*, 27.

³⁹ Usp. Ministry of Education, *Sustainable development in education*, 25.

⁴⁰ Usp. B. Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, 6.

⁴¹ Usp. T. Kumpulainen, *Key Figures on Early Childhood and Basic Education in Finland*, 27.

⁴² Usp. *Isto*, 28.

ve obrazovanja koji nisu subvencionirani od strane vlade. Općine pokrivaju 43 % troškova višeg srednjoškolskog obrazovanja, a država 57 %. Školarine ne postoje, a učenici imaju besplatnu prehranu i zdravstvenu zaštitu.⁴³ Učenici moraju sami kupiti udžbenike iz školskih knjižara. Nastavni sadržaj pomoću kojega nastavnici objašnjavaju gradivo čine i dodatni materijali koje razvijaju izdavači i nakladnici. Škole, ponekad i općine biraju udžbenike.⁴⁴ Približno 98 % svih troškova obrazovanja na svim razinama pokriva vlada.⁴⁵

Više srednjoškolsko obrazovanje u Finskoj fleksibilnije je nego u drugim zemljama po organizaciji razreda te u pogledu učeničkog izbora. Razredi nemaju određeno vremensko razdoblje pa učenici mogu maturirati prije ili nakon tri godine, koliko ova vrsta obrazovanja službeno traje.⁴⁶ Više srednjoškolsko obrazovanje organizirano je u obliku tečajeva koji u prosjeku traju 38 sati. Učenik mora završiti minimalno 75 tečajeva, od kojih je 51 obavezan. Više srednjoškolsko obrazovanje za odrasle, koji se naknadno školuju, razlikuje se po tome što sadrži minimalno 44 tečaja koji u prosjeku traju 28 sati.⁴⁷

Svakog učenika ocjenjuje nastavnik, a oni koji primjereno izvršavaju svoje obveze dobivaju svjedodžbu s ocjenama i postignućima za svaki tečaj. Ta fleksibilnost ima potporu u Nacionalnom kurikulumu za više srednjoškolsko obrazovanje koji propisuje ciljeve i gradivo svakog tečaja koji se nudi učenicima.⁴⁸

Strukovno obrazovanje i praksa sadrže početnu i daljnju obuku. Ono pruža vještine potrebne tijekom radnog vijeka i široko znanje koje se temelji na cjeloživotnom učenju i samostalnom razvoju. Prioritet u daljnjoj praksi u struci jest osnažiti ulogu u razvoju i služiti tržištu rada tako da osigura vještine koje su potrebne određenom zanimanju. Obrazovanje i praksa za strukovne kvalifikacije pružaju se u obrazovnim institucijama i u okviru pripravničke obuke.⁴⁹

Strukovne kvalifikacije namijenjene su mladima koji završavaju *peruskoulu* i zaposlenim odraslim osobama. Odrasli se mogu obrazovati za iste kvalifikacije kao i mladi nakon *peruskoulu*. Također

⁴³ Finska ima vrhunske rezultate u obrazovanju uz razumne troškove. Sjedinjene Američke Države i Norveška, pak, izdvajaju najviše za obrazovanje, uz niske rezultate učenika. Učinkovitost i uspješnost obrazovnog sustava ne ovisi, dakle, o visini izdataka.

⁴⁴ Usp. B. Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, 6.

⁴⁵ Usp. L. Darling-Hammond, *Steady Work*, 15.

⁴⁶ Usp. B. Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, 6.

⁴⁷ Usp. Ministry of Education, *Sustainable development in education*, 25.

⁴⁸ Usp. B. Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, 6.

⁴⁹ Usp. Ministry of Education, *Sustainable development in education*, 27.

moгу sudjelovati u daljnjoj strukovnoj praksi koja nadograđuje znanje stečeno početnim strukovnim obrazovanjem. Strukovne kvalifikacije pružaju širok raspon vještina potrebnih u izvršavanju posla i specijalizirane kompetencije potrebne za pojedini sektor. Strukovne kvalifikacije pružaju mogućnost studiranja na sveučilištima i veleučilištima, ali i ulaz na tržište rada te samozapošljavanje i poduzetništvo.⁵⁰

Petina slobodnih mjesta u strukovnom višem srednjoškolskom obrazovanju namijenjena je odraslima s prijašnjim znanjem i iskustvom. Nastava se temelji na Nacionalnom kurikulumu koji je napravljen u suradnji s tržištem rada i odobren od strane Nacionalnog vijeća za obrazovanje. Pružatelji strukovnog obrazovanja smišljaju vlastite kurikulume na temelju nacionalnog. Strukovno obrazovanje pruža se u osam različitih obrazovnih polja za preko sto zanimanja. Sveukupno ima 116 studijskih programa koji vode prema 52 strukovna zanimanja. Obrazovanje za pojedinu struku sadrži 120 bodova koje učenik mora steći kroz školovanje te se sastoji od 90 bodova iz strukovnih predmeta, 20 iz općih i 10 iz izbornih. Sva strukovna naobrazba uključuje minimalno 20 bodova iz praktičnog dijela. Jedan bod odgovara 40 sati rada.⁵¹

Od početka 90-ih godina 20. stoljeća radno sposobno stanovništvo može sudjelovati u strukovnom obrazovanju u temeljnim kompetencijama za kvalifikacije koje procjenjuju znanje i vještine.⁵² Iako je s pravne strane moguće polagati ispit za određenu strukovnu kvalifikaciju bez odrađene prakse, većina učenika ipak ju odradi. U ovom slučaju potreba za praksom prilagođava se svakom pojedinom učeniku na temelju procjene njegovog prijašnjeg znanja i vještina. Godine 2015. bilo je više od 100 000 učenika na pripremnoj praksi za strukovno obrazovanje. Postoje tečajevi i za odrasle u svrhu poboljšanja i nadogradnje vještina potrebnih u poslu, ali oni ne vode do određene strukovne kvalifikacije.⁵³

3. RAZVOJ VIŠEGA SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Sve do godine 1985. opća viša srednja škola u Finskoj bila je organizirana na tradicionalan način. On je ukinut novim zakonom koji je uveo modularnu strukturu kurikuluma. Novost je bila zamje-

⁵⁰ Usp. *Isto*, 28.

⁵¹ Usp. *Isto*, 29.

⁵² Usp. B. Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, 8.

⁵³ Usp. Ministry of Education, *Sustainable development in education*, 29.

na dva polugodišta s pet do šest razdoblja po školskoj godini. Broj razdoblja ovisio je o planu rada škole. Učenici su završavali programe koje su birali u šest ili sedam tjedana, što je školama omogućilo promjenu rasporeda održavanja nastave. Održavanje nastave na ovaj način utjecalo je na planiranje lokalnog kurikuluma. Škole su dobile veću slobodu u rasporedu sati unutar tih razdoblja.⁵⁴

Finska je otišla i korak dalje kada je sredinom 1990-ih ukinula grupiranje učenika prema dobi. Umjesto dobnog grupiranja uvela je sustav organizacije bez razreda. Tako se srednja škola više ne temelji na određenim razredima jer su učenicima osigurane veće slobode u planiranju učenja sadržaja i redoslijedu programa. Novi kurikulum osigurava razumijevanje kognitivnog razvoja učenika. Učenici neupitno imaju veću slobodu planiranja i odabira programa uz uvjet da moraju proći 18 obveznih predmeta. Drugi uvjet je uspješno završavanje barem 75 programa od kojih svaki traje po 38 školskih sati. Dvije trećine je obvezno, ostale programe učenici mogu samostalno birati kako bi stekli diplomu višega srednjoškolskog obrazovanja. Pohvalna je za cjelokupno finsko obrazovanje i činjenica da većina učenika prođe između 80 i 90 programa, što nam govori da finški učenici ne idu linijom manjeg otpora iako imaju veću slobodu. Na kraju svakog razdoblja od šest do sedam tjedana nastavnici moraju procijeniti napredak učenika. Za svaki predmet u svakoj školskoj godini provodi se procjena pet ili šest puta. Učenici tako dobivaju povratnu informaciju od nastavnika, a nastavnici lakše praćenje svakog pojedinog učenika.⁵⁵ Veliku promjenu doživjelo je i strukovno više srednjoškolsko obrazovanje. Glavni cilj je njegovo uklapanje u novonastalu gospodarsku i političku situaciju. Metodologija, struktura i kurikulum strukovnog obrazovanja promijenjeni su kako bi odgovarali potrebama gospodarstva koje se temelji na znanju. Kako navodi ministarstvo obrazovanja, cilj finske politike je povećati zanimanje za razna strukovna obrazovanja u višem srednjoškolskom obrazovanju. Zbog toga se više od 40 % novih srednjoškolaca odlučuje za daljnje obrazovanje u strukovnim školama⁵⁶ koje je pojednostavljeno. Početna strukovna kvalifikacija sastoji se od 120 bodova. Ona vrijedi kao tri godine redovnog školovanja. Četvrtinu vremena zauzimaju opći i izborni predmeti. Broj strukovnih kvalifikacija smanjen je sa 600 na 52. U načelu učenici strukovnih škola imaju pravo pristupa državnoj maturi, ali ih se mali broj odlučuje na taj potez. Novi kurikulum dovodi u ravnotežu

⁵⁴ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 56.

⁵⁵ Usp. *Isto*, 57.

⁵⁶ Usp. *Isto*.

potrebu za općim znanjem i vještinama s posebnim stručnim osposobljavanjem. Tri su ključne strane za procjenu uspješnosti stručnih vještina i znanja koje moraju međusobno surađivati. To su škola, poslodavci i predstavnici zaposlenika.⁵⁷ Učenje na radnome mjestu od velike je važnosti i upravo zbog toga je sastavni dio kurikuluma. To dovodi do promjene metoda poučavanja i osposobljavanja. Minimalno jedna šestina obrazovanja u srednjim strukovnim školama rezervirana je za učenje na radnome mjestu. Uobičajene metode strukovnog obrazovanja su virtualno učenje, alternativne radionice i naukovanje. Prema dosadašnjem iskustvu dva su čimbenika koja ključno utječu na učenike tijekom prelaska u više srednjoškolsko obrazovanje.⁵⁸

Prvo, kad počinju više srednjoškolsko obrazovanje, finski učenici nemaju iskustva sa standardiziranim testiranjima u školi, za razliku od svojih kolega u mnogim drugim zemljama, gdje je testiranje postalo sastavni dio školskog života. Prema mišljenju nekih nastavnika, pritisak strukturiranog nastavnog modela poučavanja i vanjske procjene uspjeha učenika imaju ozbiljne posljedice.⁵⁹ Organizacija PISA daje dokaze u prilog toj tvrdnji. Učenici u Finskoj manje su tjeskobni u svladavanju gradiva matematike od vršnjaka u ostalim zemljama.⁶⁰

Izvrсна pripremljenost učenika u donošenju odluka o školovanju nakon obveznog dijela drugi je čimbenik koji pridonosi uspjehu prelaska u više srednjoškolsko obrazovanje. Razlog su savjetovanje i profesionalna orijentacija. Oni su dostupni tijekom cijelog osnovnoškolskog obrazovanja. U trogodišnjoj nižoj srednjoj školi učenik ima pravo na dva sata tjedno usmjeravanja i savjetovanja. Taj privilegij smanjuje opasnost neispravne odluke o budućem školovanju. Učenike se potiče da ulažu trud u one dijelove programa koji su najvažniji za njihov predviđeni nastavak u višim srednjim školama.⁶¹ Razlika između nekada i sada je u tome što današnji učenici u Finskoj prelaze u više srednjoškolsko obrazovanje s učinkovitijim vještinama, znanjima i stajalištima od onih prijašnjih. Ustrojstvo škola, kao i učenje i poučavanje, između ostalog, promijenjeno je zbog reformi. Prezentacijsko-recitacijski model i frontalna nastava

⁵⁷ Usp. *Isto*, 58.

⁵⁸ Usp. *Isto*.

⁵⁹ Usp. John Berry - Pasi Sahlberg, *Accountability affects the use of small group learning in school mathematics*, *Nordic Studies in Mathematics Education* (2006.) 11, 24.

⁶⁰ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 59.

⁶¹ Usp. *Isto*, 59.

koja je temelj tradicionalne organizacije škola uglavnom je smanjena na minimum. Negativno se gleda i na fiksni raspored sjedenja u učionici i podjelu učenika prema dobi. Napuštanje tradicionalnih metoda osiguralo je bogato i otvoreno interaktivno okruženje. Aktivna uloga učenika je ono što obogaćuje školu gdje se provode alternativne metode i oblici poučavanja.⁶²

3.1. Nacionalni kurikulum za više srednjoškolsko obrazovanje

Lokalni kurikulumi pripremljeni su u skladu s Nacionalnim kurikulumom za više srednjoškolsko obrazovanje. Svaki lokalni kurikulum mora odrediti način poučavanja i obrazovanja za određenu višu srednju školu. Na temelju kurikuluma svaka viša srednja škola mora pripremiti godišnji plan praktične organizacije nastave za školsku godinu. Učenik također mora predati svoj individualni plan učenja na temelju općeg kurikuluma za više srednjoškolsko obrazovanje.⁶³ Kurikulum mora uzeti u obzir način rada viših srednjoškolskih obrazovnih institucija, lokalne specifičnosti, kompetencijske prednosti i posebne resurse. Lokalna ili regionalna okolina, jezične i povijesne specifičnosti, ekonomska situacija i kultura pridonose važnosti lokalnog kurikuluma. Praktična suradnja sa stručnjacima iz raznih oblasti znanosti povećavaju dubinu i autentičnost nastave. Prije samog uvođenja kurikuluma institucije moraju odobriti odvojeno kurikulum na finskom, švedskom i laponskom jeziku kao i u slučaju potrebe za obrazovanjem na nekom drugom jeziku. Učenicima mora biti zajamčena mogućnost završavanja više srednje škole u roku od tri godine premda postoji i mogućnost fleksibilnog dogovora o napretku i mjere specijalne podrške u slučaju potrebe. Kurikulum mora davati učenicima mogućnost vlastitog izbora i pohađanje pojedinih tečajeva u drugim školama. On mora biti dostupan svim nastavnim kadrovima, roditeljima i skrbnicima učenika.⁶⁴

Svaki kurikulum koji se temelji na nacionalnom kurikulumu mora sadržavati sljedeća poglavlja:

- cilj i vrijednosni prioriteti
- glavne značajke, školsko ozračje i metoda rada
- plan savjetovanja i vođenje učenika
- integracija i međukurikularne teme

⁶² Usp. *Isto*.

⁶³ Usp. National Board of Education, *National core curriculum for upper secondary schools 2003*, Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala, 2004., 8.

⁶⁴ Usp. National Board of Education, *National core curriculum for upper secondary schools 2003*, 8.

- raspodjela nastavnih sati
- jezični program
- ciljevi i srž sadržaja pojedinog predmeta ili tečaja
- principi samostalnog učenja
- strategija o informiranju
- suradnja s roditeljima i skrbnicima učenika
- suradnja sa strukovnim institucijama i drugim višim srednjoškolskim ustanovama
- suradnja s drugim obrazovnim institucijama i tijelima
- edukacija učenika koji trebaju posebnu potporu
- edukacija posebnih jezičnih skupina
- novčana pomoć za učenike
- kontinuirani razvoj i procjena djelovanja.⁶⁵

Kurikulum mora sadržavati opise svih tečajeva. Ciljevi i sadržaj primijenjenih tečajeva moraju biti jasno naznačeni u kurikulumu. U slučaju da ustanova za više srednjoškolsko obrazovanje nudi mogućnost obrazovanja na stranom jeziku, dopisno školovanje ili svjedodžbu iz umjetnosti ili zdravstva to mora biti posebno naznačeno u školskom kurikulumu te ustanove.⁶⁶

Opće više srednjoškolsko obrazovanje nastavlja obrazovne zadatke i ciljeve obveznog obrazovanja. Njegova uloga je pružiti široko i raznovrsno obrazovanje na svim poljima. Ono pruža dovoljne mogućnosti za daljnje studiranje na fakultetima i veleučilištima. Vještina i znanje dobiveno u općem visokom srednjoškolskom obrazovanju prikazuje se u svjedodžbi te se provjeravaju na ispitu državne mature. Ono mora pružiti znanje učenicima koje im je potrebno za normalno funkcioniranje u društvu kao i mogućnost samostalne procjene određenih segmenata. Učenici se moraju voditi da djeluju kao odgovorni i savjesni građani društva. Nastava mora podupirati razvoj učenikova vlastitog znanja i njegov pozitivan razvoj prema odraslosti te ga poticati na cjeloživotno učenje i neprestani samostalni razvoj.⁶⁷

Osnovne vrijednosti višega srednjoškolskog obrazovanja izgrađene su na finskoj kulturalnoj povijesti koja je dio nordijskog i europskog kulturološkog naslijeđa. Učenici se uče cijeniti, procjenjivati i obnavljati vlastito naslijeđe. Poučava ih se toleranciji i međusobnoj suradnji. Tijekom obrazovanja naglašava se vrijednost

⁶⁵ Usp. *Isto*, 9.

⁶⁶ Usp. *Isto*.

⁶⁷ Usp. *Isto*, 12.

svakog čovjeka i ljudskih prava. Odgojni ideal sadrži težnju za istinom, humanošću i pravdom. Obrazovanje mora promovirati otvorenu demokraciju, jednakost i dobrobit svih građana. Učenicima se daje do znanja da su sami odgovorni za vlastito učenje, kompetentnost i viđenje svijeta. Nastava mora uzeti u obzir činjenicu da ljudi promatraju i analiziraju stvarnost pomoću svih svojih osjetila. Ona ističe vrijednost suradnje, potiče interakciju i iskrenost. Cilj je da učenici znaju vlastita prava i odgovornosti te da su oni ti koji su odgovorni za vlastite izbore i djela. Navodi ih se i kako da oblikuju vlastitu budućnost.⁶⁸

Obrazovanje mora biti zasnovano na činjenici da iako su opći principi učenja za sve jednaki, uspješnost u učenju ovisi i o pojedinačnom prijašnjem znanju koje je usvojeno tijekom obrazovanja. Koncept učenja koji se želi istaknuti u finskom obrazovanju gdje se potiče učenikova aktivnost zahtijeva da se posebno pazi na školsko ozračje, koje će omogućiti učeniku da konstantno napreduje kroz samostalni rad i suradnju s drugim skupinama. Učeniku se mora pomoći u pronalaženju načina učenja koji mu najviše odgovara. Nastavnikova uloga je da nadgleda rad učenika i prilagođava mu se individualno. Učenike se potiče da koriste prethodno stečeno znanje i informacije uz pomoć komunikacijskih tehnologija i usluga koje nude školske knjižnice.⁶⁹

Važnost suradnje roditelja i škole posebno se ističe u finskom kurikulumu za više srednjoškolsko obrazovanje. Ta suradnja osigurava dobre preduvjete za učenje kao i zdravlje, sigurnost i dobrobit učenika. Ona mora pružiti učeniku potporu u pitanjima i nedoumicama koje se tiču ne samo nastave nego i ostalih problema i situacija u kojima učenik treba pomoć drugih.⁷⁰

Unutar srednjoškolskog obrazovanja savjetovanje i vodstvo čine integriranu i jedinstvenu cjelinu čija je svrha podupirati učenike u različitim fazama njihovog višeg srednjoškolskog obrazovanja i razvijati sposobnost izbora i pronalaska rješenja koja se tiču obrazovanja, prakse i daljnje karijere. Obrazovno usmjeravanje osigurava se u obliku raznih tečajeva, individualnih sastanaka te malih skupina. Cilj savjetovanja je promovirati obrazovnu, nacionalnu i spolnu jednakost te spriječiti socijalnu isključenost. Cjelokupni nastavni kadar višega srednjoškolskog obrazovanja dužan je sudjelovati u savjeto-

⁶⁸ Usp. *Isto*.

⁶⁹ Usp. *Isto*, 14.

⁷⁰ Usp. *Isto*, 18.

vanju učenika i u izvannastavnim aktivnostima.⁷¹ Savjetovanje ima i važnu ulogu tijekom izrade plana učenja svakog učenika koji se tijekom školske godine revidira i nadgleda u suradnji s roditeljima.⁷²

Kurikulum mora odrediti sljedeće:

- principe suradnje između doma i škole, suradnje s roditeljima, vodeći računa o maloljetnim učenicima koji su upisani u obrazovnu instituciju.
- Potporu, savjetovanje i vodstvo koje nudi učenicima s fizičkim, mentalnim i socijalnim problemima koji se odnose na samo obrazovanje, razvoj ili opće okolnosti.
- Suradnju između različitih grana školske administracije i lokalne mreže za potporu kako bi se zajamčila potpora učenicima u potrebi.
- Plan obrazovne institucije u određivanju kako promovirati zdravlje i sigurnost unutar zajednice učenika te proceduru u slučaju određenih problematičnih situacija, nesreća i kriza poput maltretiranja, nasilja, mentalnih problema, zlouporabe alkohola i opojnih droga.⁷³

Nacionalni kurikulum za više srednjoškolsko obrazovanje vodi računa o manjinskim jezicima i kulturalnim skupinama. Ovaj dio kurikuluma odnosi se na romski, laponski i finski znakovni jezik te učenike s materinskim jezikom koji je različit od prethodno spomenutih. On određuje jezik nastave i pouku na materinskom jeziku. Prema zakonu o višem srednjoškolskom obrazovanju, uz finski i švedski jezik, jezik nastave može biti i laponski, romski i finski znakovni jezik. Ako se nastava održava na spomenutim jezicima, kurikulum mora navesti teme, djelokrug i način na koji će se ti jezici koristiti u nastavi. Učenici na laponskom jeziku mogu biti poučavani u određenom školskom predmetu ili ga mogu koristiti za određeni tečaj. Može im se pružiti i nastavni materijal na njihovom jeziku. Zadnja opcija na raspolaganju je da se nastava održava na laponskom, a da nastavni materijal bude istodobno i na finskom. Finski znakovni jezik može se koristiti kao pomoćni i glavni jezik nastave. Ako učenik pohađa nastavu na drugom jeziku, osigurat će mu se mogućnost pouke iz materinskog jezika na razini obrazovanja na kojoj se nalazi. Razlog zbog kojega se učenicima omogućuje nastava ili pouka na materinskom jeziku jest važnost obrazovanja

⁷¹ Usp. *Isto*.

⁷² Usp. *Isto*.

⁷³ Usp. *Isto*, 19.

u promoviranju učenikova identiteta te da učenici učvrste i dalje razvijaju znanje vlastitog jezika. Bilingvalnost se smatra pozitivnom u finskom društvu.⁷⁴

Obrazovanje treba omogućiti učenicima da steknu sposobnost opsežnog i svestranog učenja te da oblikuju strukturirani pogled na svijet. Učenicima moraju biti pružene relevantne informacije iz različitih grana znanosti i vještina koje se tiču prirode, ljudi, društva i kulture. Potreba i želja učenika za cjeloživotnim učenjem mora biti ojačana. Njihovo učenje, prikupljanje informacija, upravljanje i sposobnost rješavanja problema i inicijativa moraju se razvijati. Pozornost treba posvetiti informacijskim i komunikacijskim vještinama. Što se tiče vještina učenja, naglasak treba staviti na sposobnost suradnje s drugim ljudima u različitim skupinama i poslovnim okruženjima. Vještine i sposobnosti koje se trebaju promovirati kao neophodne za suradnju obuhvaćaju vještine samoizražavanja na drugom nacionalnom jeziku i stranim jezicima. Važno je i preispitivanje vlastitih uvjerenja i djela. Suradnja, interakcija i komunikacijske vještine moraju se razvijati pomoću raznih oblika suradničkog učenja.⁷⁵

Učenikova svijest o posljedicama djelovanja ljudi na stanje u svijetu mora biti razvijena. Više srednjoškolsko obrazovanje mora razviti sposobnost kod učenika za prepoznavanje i rješavanje etičkih pitanja koja se tiču pojedinca i zajednice. Obrazovanje mora jačati samopouzdanje kod učenika i pomoći im da prepoznaju svoju osobnu jedinstvenost. Trebaju se poticati i na izražavanje vlastitih opažanja i tumačenja. Treba ih poticati i da se uključe u umjetničke aktivnosti, sudjeluju u umjetničkom i kulturnom životu te da usvoje stil života koji promiče zdravlje i blagostanje. Više srednjoškolsko obrazovanje mora pružiti učenicima sposobnost planiranja vlastite budućnosti, usavršavanja, visokog obrazovanja i buduće karijere. Moraju se upoznati s djelovanjem gospodarskog života i poduzetništva kao i nositi se s izazovima u svijetu koji se mijenja na razne načine. Preduvjeti za raznolik i ispunjen život čovjeka još su jedan od ciljeva ovog kurikuluma.⁷⁶

3.2. Državna matura

Ispitu državne mature mogu pristupiti svi učenici koji su uspješno završili programe više opće srednje škole. Odbor za državnu maturu organizira ispit koji se u svim školama u zemlji održava

⁷⁴ Usp. *Isto*, 20.

⁷⁵ Usp. *Isto*, 26.

⁷⁶ Usp. *Isto*, 26.

istodobno. Učenici koji završavaju višu srednju školu strukovnog smjera nisu obvezni pristupiti državnoj maturi. Oni polažu završni rad koji se zasebno vrednuje nakon kojega dobivaju svjedodžbe. Nakon uspješno završenoga strukovnog obrazovanja mogu se prijaviti u ustanove visokog obrazovanja (veleučilišta i sveučilišta). Unatoč pruženoj mogućnosti nastavka na visokoškolskim ustanovama učenici sa strukovnim obrazovanjem čine manji dio ukupnog broja studenata.⁷⁷

Državna matura prvi je put održana davne 1852. godine. Tada je vrijedila kao prijamni ispit Sveučilišta u Helsinkiju. Učenici su morali vladati određenom razinom latinskog jezika kao i općim akademskim znanjem. Svrha ispita je provjera usvojenog znanja učenika i vještina koji moraju biti na razini ciljeva srednjoškolskog obrazovanja. Ispit se polaže isključivo u općim višim srednjim školama. On daje pravo nastavka obrazovanja na sveučilištima i veleučilištima.⁷⁸ Državna matura predstavlja općenitu podobnost za više obrazovanje.⁷⁹

Provođenje ispita, priprema testova i njihovo ocjenjivanje spadaju pod odgovornost Odbora za državnu maturu. Predsjednika i članove odbora (njih četrdesetak ukupno) imenuje Ministarstvo obrazovanja na temelju preporuke sveučilišta i Nacionalnog odbora za obrazovanje. Za polaganje raznih predmeta zaduženi su pojedini članovi odbora. Osim njih u provedbi ispita sudjeluje i otprilike 330 pridruženih članova. Oni pomažu pri pripremi i ocjenjivanju ispita. Tajništvo sa 22 zaposlenika zaduženo je za tiskanje i raspodjelu ispita kao i za sva tehnička pitanja provedbe. Trošak državne mature iznosi oko 10 milijuna američkih dolara. On se podmiruje učeničkim pristojbama koje plaćaju učenici. To je rijedak izdatak koji nije pokriven od strane države.⁸⁰

Ispit se održava dva puta na godinu od 1996. godine, u proljeće i jesen, u svim općim višim srednjim školama, a za učenike predstavlja ključan događaj. Sveukupni broj učenika koji se registriraju za polaganje državne mature od 2000. godine je stabilan i iznosi oko 95 000 na godišnjoj razini. S druge strane, broj proljetnih i jesenskih registracija prošao je znatne promjene. Broj proljetnih registracija se smanjio, a sve je veći broj kandidata na jesenskom

⁷⁷ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 64.

⁷⁸ Usp. *Isto*.

⁷⁹ Usp. Ann-Sofie Johansson, *Skill Energy BSR Case Finland*, Satakunnan Ammattikorkeakoulu, Pori, 2013., 38.

⁸⁰ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 65.

roku.⁸¹ Svi odabrani testovi moraju se položiti tijekom tri uzastopna ispitna roka koji traju 18 mjeseci. Učenik može polagati sve potrebne testove odjednom. Najmanji broj položenih predmeta su četiri, od kojih jedan mora biti materinski jezik. Tri druga testa moraju biti iz sljedećih područja: drugi nacionalni službeni jezik (finski ili švedski), strani jezik, matematika i opći program učenja. U opći program učenja spadaju obvezni predmeti iz prirodnih i društvenih znanosti. Učenik može dodatno izabrati izborne predmete. Testovi se pišu olovkom. Pitanja su otvorenog i esejskog oblika. Odlukom ministarstva ispit državne mature se od 2015. godine rješava na računalu.⁸²

Popularnost polaganja ispita državne mature jako je porasla u zadnjih nekoliko godina. Trenutačno samo jedan od osam učenika završi cjelokupni ispit u jednom razdoblju. Godine 2007. samo je 11 % kandidata završilo ispit u jednom pokušaju, 75 % njih ga je položilo tijekom dva, dok ga je otprilike 13 % položilo tijekom tri ispitna roka. Prosječno kandidati pišu četiri testa na proljetnom, a dva testa na jesenskom roku.⁸³

Učenik može izabrati koju razinu želi polagati na državnoj maturi jer pojedini testovi imaju dvije razine postignuća. Razina koju polaže ne mora biti ista kao program učenja u višoj srednjoj školi. Strani jezici, nacionalni jezici i matematika imaju naprednu i osnovnu razinu. Minimalno jedan od odabranih predmeta polaže se na naprednoj razini. Nakon dobivanja rezultata učenik može jednom pokušati popraviti taj rezultat. Pravilo ne vrijedi za opći program, gdje se rezultat može popravljati dva puta. Učenici s položenom maturom imaju jedan dodatni pokušaj popravljanja bodova ili mogu pristupiti rješavanju dodatnih predmeta koje nisu prethodno polagali. Za uspješno položene obvezne testove dobiva se svjedodžba.⁸⁴

Smatra se da je kandidat maturirao kada je uspješno položio sva četiri obvezna predmeta. U slučaju da je pao jedan obvezan predmet, Odbor za državnu maturu može mu dodijeliti svjedodžbu ako su rezultati iz drugih predmeta bili dovoljno visoki. Međutim, na sljedećem roku učenik je dužan ponovno polagati predmet koji nije prošao. Pomoću statistike možemo utvrditi razliku u padu na državnoj maturi među učenicima po nacionalnom jeziku. Broj švedskih

⁸¹ Usp. The Matriculation Examination Bord, *Finnish Matriculation Examination 2007; Statistics from the Matriculation Examination Bord*, Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala, 2009., 10.

⁸² Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 65.

⁸³ Usp. The Matriculation Examination Bord, *Finnish Matriculation Examination 2007*, 23.

⁸⁴ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 65.

govornika koji su pali na ispitu bio je 3 % nasuprot 7,3 % finških govornika. Razlika se uočava i na temelju spola. Broj učenica koje su pale bio je 5,7 %, dok je broj učenika bio 8,7 %. Većina kandidata položi ispit državne mature sa 19 godina. U cjelokupnoj brojci onih koji su položili ispit sa 25 godina i više, dvije trećine su žene. Proporcionalno najviše kandidata prijavljuje se u finskoj pokrajini Kainuu, dok ih se najmanje prijavljuje u Autonomnoj pokrajini Olandskog otočja. Većina njih odlučuje se za švedsku verziju državne mature „gymnasieexamen” zbog uskih povijesnih veza sa Švedskom.⁸⁵

4. NASTAVNICI U FINSKOM OBRAZOVNOM SUSTAVU

Više je čimbenika koji su pridonijeli današnjem ugledu finskog obrazovnog sustava. Među njima su *peruskoulu*, suvremeni kurikulumi koji su orijentirani na učenje, sustavna skrb o učenicima s različitim odgojno-obrazovnim potrebama, lokalna autonomija škola i zajednička odgovornost za obrazovanje. Istraživanje i iskustvo posebno ističu jedan čimbenik: izvanredni nastavnici. Za nastavnike je iznimno bitna ravnoteža nastave u razredu i suradnje s drugim stručnjacima u školi. Tako se privlače mladi i nadareni stručnjaci u nastavničko zvanje.⁸⁶

Prema činovnicima Nacionalnog odbora za obrazovanje finški nastavnici su najbolji i najsajjniji jer sveučilišta imaju mogućnost izabrati najbolje prema visokim standardima upisa. Uz ocjene iz više srednje škole i postignuća na državnoj maturi sveučilišta su razvila i prijemni ispit za one koji upisuju nastavničke smjerove.⁸⁷

Obrazovanje je sastavni dio finskog društva i kulture. Od 17. stoljeća za razvoj pismenosti stanovništva zaduženi su bili svećenici. Oni su putem katehetskih škola počeli opismenjivati stanovništvo na satovima vjeronauka. Imali su i putujuće škole koje su služile opismenjavanju seoskog puka u nepristupačnim dijelovima zemlje. Muškarci i žene su tijekom sklapanja braka morali znati čitati i pisati. Tijekom 1860-ih, kada se počelo širiti formalno javno obrazovanje, tu obvezu na sebe je preuzela država. Pismenost je bila jedno od prava i obveza odrasle osobe. Početkom 20. stoljeća odgovornost za opismenjavanje preuzimaju učitelji koji razvijaju javno obrazo-

⁸⁵ Usp. The Matriculation Examination Bord, *Finnish Matriculation Examination 2007*, 28.

⁸⁶ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 115.

⁸⁷ Usp. Betsy Brown Ruzzi, *Finland Education Report*, 8.

vanje.⁸⁸ Nastavnici trenutno uživaju veliko poštovanje i povjerenje finskoga društva. Finci smatraju nastavničko zvanje plemenitom i prestižnom profesijom, uz medicinu, pravo i ekonomiju, čija je svrha više moralna nego materijalna. Sve do 1960-ih godina prošlog stoljeća razina obrazovanja koja se vezala uz Finsku bila je niska. U ono vrijeme samo je jedan od deset Finaca završio više od devet godina obveznog obrazovanja, a ostvarenje sveučilišne diplome bila je rijetka pojava. Razina obrazovanja nacije bila je više usporediva s onom Malezije ili Perua te je daleko zaostajala iza drugih nordijskih zemalja, poput Danske, Norveške i Švedske. Danas Finska javno priznaje doprinos i vrijednost svojih nastavnika i vjeruje njihovoj profesionalnoj procjeni. Bez izvrsnih nastavnika trenutna pozicija Finske u međunarodnom uspjehu bila bi nemoguća.⁸⁹

„Nastavnici imaju profesionalnu autonomiju u stvaranju planova rada i kurikuluma svoje škole. Današnje nastavničko obrazovanje u Finskoj potpuno se podudara s obilježjima obrazovne politike. Postoji pet vrsta nastavnika:

1. Predškolski odgajatelji rade u vrtićima, a mogu i podučavati predškolsku djecu.
2. Učitelji podučavaju u devetogodišnjim općim školama od prvoga do šestog razreda. Obično vode jedan razred i predaju nekoliko predmeta.
3. Nastavnici predmetne nastave podučavaju određene predmete u višim razredima osnovne škole (obično od sedmoga do devetog razreda) te u općim višim srednjim školama, uključujući strukovne škole. Predaju do tri predmeta, npr. matematiku, fiziku i kemiju.
4. Nastavnici za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama rade s pojedincima i skupinama učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u osnovnim školama i višim razredima općih škola.
5. Strukovni nastavnici podučavaju u višim srednjim strukovnim školama. Moraju imati barem tri godine radnog iskustva u nastavi u svome predmetu prije nego što pristupe programu za strukovno obrazovanje nastavnika.”⁹⁰

Jedno od nacionalnih istraživanja, temeljeno na javnom mišljenju oko 1300 Finaca, između 15 i 74 godine, imalo je zadaću poka-

⁸⁸ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 116.

⁸⁹ Usp. Pasi Sahlberg, *The Secret to Finland's Success: Educating Teachers*, Stanford Center for Opportunity Policy in Education, SCOPE Library, Stanford, 2010., 1.

⁹⁰ Usp. Pasi Sahlberg, *Lekcije iz Finske*, 118.

zati je li zanimanje njihovog bračnog druga ili partnera utjecalo na odluku da započnu vezu s njim. Na popisu od 30 zanimanja ispitanici su morali izabrati pet za koja bi voljeli da budu zanimanja njihovog bračnog partnera. Najpoželjnije zanimanje za suprugu bilo je učiteljica, ispred liječnice i arhitektice. Najpoželjnije zanimanje supruga bilo je liječnik i veterinar, a učitelj je bio na visokom trećem mjestu. U cjelokupnom uzorku 35 % ispitanika izabralo je nastavničko zvanje kao jedno od pet najpoželjnijih.⁹¹

Godine 2010. u Finskoj se za visoko obrazovanje učitelja prijavio rekordan broj ljudi. Na 660 slobodnih studentskih mjesta na raznim finskim sveučilištima prijavilo se više od 6600 kandidata. U akademskoj godini 2011./2012. Odsjek za učiteljske studije Sveučilišta u Helsinkiju dobio je 2400 zamolbi novih pristupnika za 120 slobodna mjesta studijskog programa. Učiteljsko zvanje postaje sve omiljenije u Finskoj. Jedina iznimka zabilježena je sredinom ovog desetljeća. Učiteljski studij važna je sastavnica visokog obrazovanja. U mnogim drugim zemljama nije tako. Dekret o nastavnoj kvalifikaciji propisuje kvalifikacijske uvjete nastavnog kadra, dok Dekret o nastavničkom obrazovanju sadrži popis fakulteta koji osiguravaju nastavničko obrazovanje. On propisuje npr. kvalifikacije nastavnika, njihove zadatke, akademske godine itd.⁹² Zahtjev za nastavničku naobrazbu propisuje da nastavnici moraju posjedovati prvostupničku diplomu sa 180 ECTS bodova, nakon koje slijedi magistarska diploma sa 120 ECTS bodova. Prosjek studiranja ova dva stupnja visokog obrazovanja je između pet i sedam i pol godina.⁹³

ZAKLJUČAK

Analiza finskog obrazovnog sustava i provedenih reformi upućuje na zaključak da je ulaganje u obrazovanje i znanost uvijek isplativo. Finci su se nakon burne prošlosti 20. stoljeća uhvatili u koštac s problemima i nadvladali ideološke podjele unutar društva te nisu dopustili da ideološka razjedinjenost i promjene vlada utječu na proces modernizacije obrazovanja. Shvatili su da je ulaganje u obrazovanje zapravo ulaganje u budućnost i ekonomsku sigurnost svih građana. Danas sa sigurnošću možemo reći da Finci upravo zbog toga uživaju jedan od najviših standarda u svijetu. Način na

⁹¹ Usp. *Isto*, 119.

⁹² Usp. Ann-Sofie Johansson, *Skill Energy BSR Case Finland*, Satakunnan Ammattikorkeakoulu, Pori, 2013., 21.

⁹³ Usp. Pasi Sahlberg, *Teachers as leaders in Finland*, *Educational Leadership* 71 (2013.) 2, 39.

koji se gleda na obrazovanje u Finskoj primjer je zdravog i ispravnog stava prema učenju za život. Finska je uspjela sačuvati tradiciju prema kojoj su učitelji prikazivani kao oni koji nose napredak i prosvjećenje, što je u mnogim drugim državama prestalo vrijediti. Školsko ozračje u Finskoj veoma je pozitivno. Djeca idu u školu s puno manje stresa nego drugdje, pozornost se puno više obraća njihovom napretku u učenju, daje im se do znanja da su važne individue jer ih se ne potiče da uče zbog ispita, nego zbog vlastitog znanja. Pomaže im se u razvijanju vlastite osobnosti i spoznaje sebe i svoga identiteta kroz tradiciju. Uzimajući u obzir relativne nedostatke i prostor za mogući napredak, finski primjer može pružiti dobre temelje za reformu obrazovanja u drugim zemljama.

ANALYSIS (OF THE REFORMS) OF FINNISH EDUCATION
SYSTEM IN CONTEXT OF THE CURRICULAR REFORM IN
CROATIA

Abstract

The Finnish educational system is an example of a thriving system of education. The authors have analyzed different official documents and writings which were published by the Finnish government. Other literature, referring to 1950s and 1960s and including nowadays literature referring to reform/reforms of the Finnish education system, were also used in their research. They came along to joint determinants of education systems and made a theory that can be used as a ground for other countries' reforms. The leading ideas that have strong support in Finnish society are also described and analyzed such as equal educational opportunities, improving the level of education, right to free education, Nordic traditional approach to education and the teachers' role in society. High school education has been emphasized as one of the segments that the Finnish pupils are passing through their school-time together with Finnish national curriculum for the upper high school education, where the specifics of this education system are easiest to spot. After the 20th century that was turbulent, the Finns took a challenge to solve problems and to overcome ideological divisions within society. They were determined not to let ideological dissolution and different governments affect the process of education modernization.

Key words: reform, Finnish education system, school, high school education, curriculum